

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОВЕРСАЙТА ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Липова Наталія Віталіївна

Науковий керівник к.е.н Морозова Н.Л.
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»

Актуальність теми. В останнє десятиріччя в багатьох країнах світу набув активного розвитку нагляд (оверсайт) платіжних систем, який відокремився від інших завдань Національного банку та став його систематичною діяльністю, що полягає в постійному нагляді і оцінюванні діючих у країні платіжних механізмів та внесенні необхідних змін.

Постановка проблеми. Введення центральним банком нагляду (оверсайта) платіжних систем є закономірним процесом. Зростання кількості і сум переказів щодня, які оброблюються сучасними платіжними системами, миттєвість транзакцій, висока активність, ускладненість платіжних технологій – все це потребує необхідної реакції держави в особі центрального банку як органу, відповідального за регулювання та належне функціонування платіжних систем. Тому виникає потреба комплексного підходу до аналізу теоретичних і практичних питань упровадження та подальшого здійснення оверсайта платіжних систем [1].

Основний матеріал дослідження.

В Україні оверсайт є відносно новим напрямком діяльності Національного банку. Концепцію запровадження нагляду (оверсайта) за платіжними системами в Україні схвалено Правлінням НБУ у 2010 р., відповідно до неї нагляд (оверсайт) за платіжними системами визначається як діяльність Національного банку з моніторингу, оцінювання платіжних систем та, в разі необхідності, ініціювання змін до їх діяльності з метою забезпечення безперервного, надійного та ефективного функціонування відповідних систем в Україні [0].

Для ефективного застосування міжнародних стандартів оверсайта платіжно-розрахункових систем в Україні було розроблено і затверджено ряд нормативно-правових документів, серед яких: Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення об'єктами нагляду (оверсайта) законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні» [0]; Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні [0].

Нагляд за платіжними системами та системами розрахунків у центробанку України виконує Департамент платіжних систем, серед основних функцій якого є:

- здійснення оверсайту платіжних системам;

- розроблення та вдосконалення нормативно-правових актів НБУ з питань регулювання розрахунків, створення і діяльності платіжних систем в Україні;

- ведення Реєстру платіжних систем, учасників цих систем та операторів платіжної інфраструктури [4].

Згідно з даними Департаменту платіжних систем НБУ, у 2015 році в Україні здійснювали діяльність грошових переказів 47 систем, з них 28 українських та 19 іноземних. За цей період в межах України було здійснено грошових переказів на суму 75 466 млн. грн. [2].

Реалізація нагляду (оверсайта) в Україні відбувається з урахуванням визнаних на міжнародному рівні принципів, до яких належать:

- оприлюднення центральним банком політики у сфері нагляду та вимог до платіжних систем;

- прийняття центральним банком визнаних на міжнародному рівні стандартів платіжно-розрахункових систем;

- стандарти оверсайта застосовуються послідовно до всіх аналогічних платіжно-розрахункових систем, включаючи системи, керовані центральним банком;

- центральні банки для підтримання безпеки та ефективності платіжно-розрахункових систем повинні співпрацювати з іншими центральними банками та органами влади [9].

З метою подальшого врегулювання діяльності платіжних систем та систем розрахунків до «Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення об'єктами нагляду (оверсайта) законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні» Правління НБУ Постановою №30 від 25.01.2016 року внесло зміни, які стосуються платіжних організацій платіжних систем, клірингових та процесингових установ, учасників платіжних систем та інших осіб, уповноважених надавати окремі види послуг або здійснювати операційні та інші технологічні функції в платіжних системах. Документом встановлено, що у разі невиконання рішень регулятора або неусунення порушень наглядовий комітет НБУ має право заборонити здійснювати діяльність і виключити об'єкт нагляду з реєстру платіжних систем. Такий же захід впливу комітет може застосувати в разі повторного протягом року невиконання вимог про припинення фінансових операцій банками, небанківськими фінансовими установами та національним оператором поштового зв'язку [7].

Це дає підстави стверджувати, що регулювання і нагляд (оверсайт) за платіжно-розрахунковими системами в Україні здійснюється на основі передового світового досвіду і має тенденцію постійного розвитку та удосконалення.

Висновки. Отже, функція оверсайта платіжних систем в сучасних умовах розвитку економіки є невід'ємним елементом діяльності будь-

якого центрального банку, яка має за мету захист користувачів платіжних систем та систем розрахунків, підтримування високого рівня довіри населення, підприємств та організацій до систем, які використовуються для переказу коштів, і платіжних інструментів. Ефективний нагляд за платіжними системами є необхідним фактором, що має забезпечити стабільні розрахунки в економіці як на національному, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Балакіна Ю. Оверсайт платіжних систем: сутність і напрями впровадження в Україні / Ю. Балакіна // Вісник Національного банку України. - 2014. - № 7. - С. 44-50.
2. Дані щодо діяльності в Україні у 2015 році систем переказу коштів, створених резидентами та нерезидентами: Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
3. Концепція запровадження нагляду (оверсайта) за платіжними системами в Україні: Постанова Правління Національного банку України №426 від 15.09.2010. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
4. Махаєва О. Оверсайт як функція центрального банку та концепція його введення в Україні / О.Махаєва // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 4. – С. 18–22.
5. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення об'єктами нагляду (оверсайта) законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні: Постанова Правління НБУ від 19.12.2013 р. № 524 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
6. Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.11.2014 р. № 755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
7. Про внесення змін до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення об'єктами нагляду (оверсайта) законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні: Постанова Правління Національного банку України №30 від 25.01.2016 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
8. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346–III зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
9. Central bank oversight of payment and settlement systems / Committee on Payment and Settlement Systems. – 2005. May – 61 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bis.org/>